

MET DE BILLEN BLOOT

Is het vandaag al geen pretje om failliet te gaan, vroeger was het dat zeker niet.

In het oude Rome konden schuldeisers zich namelijk fysiek verhalen op het lijf van hun debiteur. Waren er meerdere schuldeisers dan was het dezen geoorloofd het lichaam van de debiteur aan stukken te snijden en dan nog niet eens naar rato van ieders vordering.

De afschrikwekkende aard van dit soort gebruiken bracht tot uitdrukking dat het niet betalen van schulden als verbroken belofte een ernstige verstoring betekende van de maatschappelijke orde, die weer moest worden hersteld.

Gaandeweg werden de gevolgen van financieel onvermogen wat beschaafder en maakte verhaal op de persoon van de debiteur plaats voor verhaal op zijn goederen.

Het faillissementsrecht is zeer oud. Een schuldeiser die met een insolvabele debiteur te maken krijgt, is immers een fenomeen van alle tijden.

De oorsprong van onze huidige faillissementsregeling moet worden gezocht in de Italiaanse handelssteden. Zie ons woord "bankroet". Dat gaat terug op het Italiaanse "banca rotta". De geldhandelaars (banchieri) handelden hun zaken af aan banken (= werktafels) op het marktplein in de steden. Als een geldhandelaar niet in staat was zijn verbintenissen na te komen, werd zijn tafel letterlijk stukgeslagen.

In die tijd werd insolventie vooral beschouwd als een maatschappelijk kwaad dat bestreden moest worden met strafsancties. Zo kon de schuldenaar door zijn schuldeiser gevangen gezet worden totdat hij zijn schuld voldeed.

Om aan deze gevangenzetting te ontkomen, kon de insolvabele debiteur een verzoek tot boedelafstand doen ten bate van zijn schuldeisers. Die procedure ging echter nog steeds gepaard met allerlei rituelen die een sterk stigmatiserende werking hadden. Zo moest bijvoorbeeld de schuldenaar zonder hoofddekseel en riem voor de rechter verschijnen of hij moest een groene of witte kap dragen.

Maar dat valt nog in het niet bij de schandstraf waarbij de debiteur een tijdje op een openbare plaats ten toon gesteld werd of met zijn blote achterste op een paal of beeld moest gaan zitten, daarbij uitroepend: "Ik doe afstand, ik doe afstand!", waarmee tot uitdrukking werd gebracht dat hij zijn boedel ter beschikking van zijn crediteuren stelde. Hier komt onze uitdrukking "met de billen bloot" vandaan.

Met de opkomst van de handel en veranderende maatschappelijke inzichten raakten deze rituelen echter in onbruik en werd het allemaal wat geciviliseerder. We hebben het dan over de 16^e eeuw.

De insolvabele debiteur werd echter nog wel steeds als misdadiger beschouwd en die ontvluchtte daarom vaak de stad. Bankbreuk (faillissement) en vlucht waren toen synoniem. Dat moest men natuurlijk ook niet hebben, want zo ontkwam de schuldenaar en met hem zijn vermogen.

Als oplossing hiervoor ontwierp men in het jaar 1515 een integrale regeling ten behoeve van alle schuldeisers als collectief. Dat gebeurde voor het eerst in Antwerpen. Hierin vinden wij al de principes terug die elke insolventieprocedure beheersen, ook nog vandaag de dag, zoals :

- De opening van de faillissementsprocedure wordt publiek kenbaar gemaakt;
- Collectieve vereffening en verdeling ten behoeve van de gezamenlijke schuldeisers onder leiding van een curator in plaats van solo acties van elke crediteur afzonderlijk;

- De schuldeisers worden opgeroepen hun vorderingen bij de curator in te dienen;
- Alle schuldeisers hebben in beginsel gelijke rechten op de boedel (paritas creditorum). Om het in Oudnederlands te zeggen: "Elck betaelt sal worden nae rate ende advenant van zijnen schulden, ponden ende pondsgelycke";
- Onwettige inbreuken op dit beginsel (paulianeuze handelingen) worden door de curator hersteld en daardoor verdwenen actief in de boedel teruggebracht;

Grosso modo kan worden gezegd dat ons huidige faillissementsrecht nog steeds volgens de lijnen van de Antwerpse faillissementsregeling loopt. Onze faillissementswet dateert van 1893. Ook daarin een collectieve regeling en acteurs zoals een curator en een rechter-commissaris als toezichthouder.

Deze wet is door velen geroemd als een geslaagd wetgevingsproduct, waaraan in de loop der jaren dan ook inhoudelijk niet veel is gesleuteld, op een ingevoerde regeling specifiek voor natuurlijke personen na (WSNP). Hierdoor kunnen particulieren thans een "schone lei" krijgen.

Wel heeft onze regering de zogenaamde Commissie Kortmann ingesteld, om een voorontwerp te maken voor een nieuwe insolventiewet. Omdat men het echter niet eens kon worden o.a. over de voorrangspositie van fiscus en banken, die daarover flink gelobbyd hebben, is het voorontwerp nooit als wet ingediend. Uiteindelijk bleef alles dus weer bij het oude.

Tenslotte nog wat over de rol van de curator. Politieagent, vuilnisophaler, duvelstoeljager, kop van Jut etc. etc.? Alle gekheid op een stokje: hij is de beheerder en de vereffenaar van de boedel en dient ervoor te waken dat ieders rechten conform de wet worden eerbiedigd en behartigd. Het werk heeft een hybride karakter, om dat modewoord maar te gebruiken. Enerzijds is de curator ondernemer in geval van bijvoorbeeld een doorstart van een onderneming, de verkoop van de activa en het managen van de afwikkeling van de boedel. Anderzijds is hij degene die als jurist bij uitstek in staat is om

alle aan de orde zijnde rechten (arbeidsrecht, huurrecht, contractenrecht, IE-rechten, bankrecht etc., en uiteraard het faillissementsrecht zelf of beter: insolventierecht, zoals men het tegenwoordig noemt) op hun merites te beoordelen en daarover te beslissen, al dan niet in overleg met de rechter-commissaris. Een prachtige combi dus voor de praktijkjurist. Dat dit alles niet altijd zonder slag of stoot gaat, blijkt uit enkele opmerkelijke voorvallen uit mijn praktijk als curator:

- administratie in het water met pistolen en al;
- knokploeg komt naar de Spuiboulevard;
- gebons op de kantoordeur met bedreigingen;
- je hebt een mooie rode auto;
- ik weet waar je woont;
- getouwtrek om computers, waarop ook administraties van aan de failliet gelieerde ondernemingen;
- het bos insturen van deurwaarders kort voor het faillissement om nog bezittingen weg te kunnen sluizen;
- woeste hond aan een zo lange ketting leggen, dat de curator er nog maar net langs kon;
- aangetroffen etensvoorraad in vriezer van restaurant (o.a. omelette Sibérienne en een halve schaal carpaccio) naar liefdadigheidsinstelling,

en zo al meer, gelijk mijn vroegere schooljuffrouw placht te zeggen.

Al met al is de faillissementspraktijk een uiterst boeiend en spannende praktijk. Never a dull moment!

Piet G. Gilhuis
Advocaat/curator
www.gilhuis.nl